

อภิปราย

DISCUSSION

ปัญหา

เรื่อง ความรู้เรื่องวัฒนธรรมในการศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

- ว. “สวัสดีครับ ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ก่อนที่จะเริ่มการอภิปรายปัญหาเกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์ ผมมีเรื่องที่จะเรียนท่านทั้งหลายเป็นการเบิกโรงรวม 3 เรื่อง เรื่องแรกคือ วันนี้เราต้องย้ายวิกมาใช้ที่หอประชุมนี้ เพราะการประชุมอภิปรายคราวที่แล้วห้องประชุมคับแคบอบอ้าวมาก นั่นแหละครับ ผมพยายามหาห้องประชุมปรับอากาศแล้ว แต่ก็หาไม่ได้ จึงใช้พัดลมแทน ก็รู้สึกว่ามันพอเหมาะพอควรแก่ทัศนภาพและประหยัดดี ผมหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะพอใจ เรื่องที่ 2 ที่ผมใคร่ขอเรียนก็คือ หัวข้อปัญหาที่เราจะประชุมอภิปรายกันในวันนี้ตามที่ได้แจกระเบียบวาระการประชุมไปแล้วว่า วันนี้เราจะพูดถึงเรื่องความรู้เรื่องวัฒนธรรมในการศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งมีหัวข้อย่อยที่สำคัญ 3 ข้อ คือ (1) ความหมายของคำว่าวัฒนธรรม (2) อิทธิพลของวัฒนธรรมในการบริหารงาน และ (3) การใช้ความรู้เรื่องวัฒนธรรมในการศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และเรื่องที่ 3 ที่ใคร่ขอเรียนก็คือ วันนี้ผมได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมอภิปรายในฐานะวิทยากรอีก 2 ท่าน ซึ่งผมขอแนะนำในที่ประชุมรู้จักเสียในโอกาสนี้เลยทีเดียว คือ คุณสังคม นั่งทางขวามือของผมนี้ ได้ปริญญาโททาง Sociology มาจากสหรัฐอเมริกา”

ที่ประชุมปรบมือให้เกียรติ คุณสังคมลุกขึ้นยืนแล้วพนมมือแสดงความเคารพ

- ว. “อีกท่านหนึ่งที่ผมขอแนะนำ คือ คุณวิทยา นั่งทางซ้ายมือของผมนี้ ได้ปริญญาโททาง Cultural anthropology มาจากสหรัฐอเมริกาเหมือนกัน”

ที่ประชุมปรบมือให้เกียรติและคุณวิทยาก็แสดงการวะต่อที่ประชุมเช่นเดียวกันกับคุณสังคม

- ว. “ก่อนที่จะดำเนินการประชุมต่อไป ผมขอทราบว่าจะมีท่านผู้ใดสงสัยหัวข้อประชุมบ้างไหมครับ”

ผู้ฟัง “ผมมีข้อสงสัยอยู่นิดเดียวว่า การที่คุณ ว. กำหนดหัวข้อการประชุมวันนี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องการศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ที่เราอภิปรายกันในคราวก่อนอย่างไรบ้างหรือไม่ครับ”

- ป. “นั่นซี ผมกำลังนั่งคิดอยู่ที่เดียว แต่ดูเหมือนผมจำได้ว่าการศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในปัจจุบัน เราได้ศึกษาแบบนิติศาสตร์หรือแบบนักกฎหมายซึ่งว่าหลักกฎหมายกันเป็นบทเป็นมาตราตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่การศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ต้องอาศัยหลักวิชาในสาขาอื่น ๆ อีกมากเช่น จิตวิทยา สังคมวิทยา และอื่น ๆ อีกเยอะแยะ แต่ผมก็ยังไม่แน่ใจว่าการประชุมอภิปรายวันนี้กับวันก่อนจะเกี่ยวข้องกันอย่างไร เห็นจะต้องร้อนถึงคุณ ว. เสียอีกแล้ว ช่วยที่เถอะครับ”

- ว. “ได้ครับ เป็นคำถามที่ดีมาก ถ้าไม่มีผู้ถามขึ้น ผมอาจจะมองข้ามความสำคัญข้อนี้ไปเสียก็ได้ ผมจะตอบอย่างนี้ครับ คือว่า ผมมีความสนใจอยู่ว่าจะให้เรื่องมันต่อเนื่องเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ เพื่อท่านทั้งหลายจะได้ทั้งหลักวิชาและการใช้หลักวิชาเป็นหลักวิเคราะห์ปัญหาทางปฏิบัติ”

ผู้ฟัง “ดีครับ แต่ผมก็ยังมองไม่เห็นว่ามันเกี่ยวกันยังไงอยู่ดีแหละครับ”

- ว. “เรื่องมันยังงี้ครับ อาจเป็นเพราะคราวก่อนเรายังไม่ได้พูดถึงเรื่องระเบียบวิธีการศึกษาซึ่งภาษาอังกฤษเขาเรียกว่า method of study หรือ approach นั่นเอง วันนี้เลยช้ก็จะตะกุกตะกักตั้งแต่เริ่มลงมือ แต่ไม่เป็นไรครับ ไม่ต้องห่วง อีกเดี๋ยวเดี๋ยวกีร้องอ้อแน่ เชื่อผมเหอะ”

- ป. “เชื่อน่ะเชื่อเสมอเถอะครับ”

ป. (สัพยอก ว.) “วันนี้หยุดภาษาอังกฤษเข้าให้ตั้งแต่ตอนเบ็ดตกที่เตียงนะครั้บ แต่ยังไม่ยากครั้บ เชิญต่อไปเถอะครั้บ”

ว. “เอาอย่างนี้ดีกว่า เพื่อให้เข้าใจง่าย ผมจะช่วยเสนอแนะให้ท่านทั้งหลายเรียนรู้เอง จากประสบการณ์ของท่าน”

ป. “เตียงก่อนครั้บ ก็ผมบอกแล้วว่า ผมมองไม่เห็น”

ว. “ไม่ช่าย ผมไม่ได้หมายความว่า ผมจะไม่ช่วยคุณ ผมบอกแล้วว่าช่วย จะช่วยนะครั้บ”

ป. “ขอโทษครั้บ ใจไม่น้อยหรือครั้บ แต่ใจมันร้อน”

ที่ประชุมฮาครืนใหญ่ เพราะปรากฏว่า คุณป. เป็นคนที่อึดอัดเกษาและหน้าผากกว้างอย่างล้าลึกที่สุดคนหนึ่ง และคนเคียงท่านั้นที่มาร่วมประชุมในวันนั้น แม้กระนั้น คุณป. ก็ใจไม่น้อยจริงๆ เสียด้วย เป็นแต่เอามือลูบตั้งแต่บริเวณกระหม่อมลงมาจรดคิ้ว แล้วก็ทำหน้าอย่างอธิบายยาก แต่ก็ยังพอสังเกตเห็นได้ว่ามีรอยยิ้มแฝงอยู่ในใบหน้า

ว. “คุณป. ครั้บ คนเราถ้าจะทำงานอะไรสักอย่างให้สำเร็จ จะต้องมียะไรบ้างครั้บ กรุณาบอกมา 2 อย่างเท่านั้น ที่คุณเห็นว่าสำคัญที่สุด”

ป. นั้งคิด มื่อยังกุม (ไม่ใช่บีค) อยู่บริเวณหน้าผากอันกว้างและลึกมาก แล้วก็โพล่งออกมาว่า “ก็ต้องมีคน หนึ่งละ แล้วก็ เอ! ก็ต้องมีวิธีการทำงานวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหลายวิธี อีกอย่างหนึ่ง ไซ้ไหมครั้บ”

ว. “เยี่ยม! เต็มจริง!! ไม่ต้องถามนำกันหลายหน”

ผู้ฟัง “เห็นจะไซ้ครั้บ ชมของท่านใสดีแท้”

ป. “ฮ้า! เตียงก่อน ยังไม่รู้เลยว่า ผิดหรือถูก ไ้ที่ที่ว่าไปนั้นก็เตาเอาหน้า”

ว. “แม้จะเตา ผมก็ขอยืนยันว่า เตาถูกเป้ง 100 เปอร์เซ็นต์”

ผู้ฟัง “เห็นไหมล่ะ พวกผมว่า ชมองใส ไม่ผิดหรอก”

ว. “เรื่องมันอย่างนี้ครั้บ คือว่า ถ้าเราพิจารณาอย่างง่ายที่สุด เราก็จะเห็นว่า การที่คนเราจะทำงานอะไรสักอย่างหนึ่งให้สำเร็จ มันก็ต้องมีคน และคนนั้นก็ทำงานโดยใช้วิธีการทำงานต่างๆ ถ้าเราใช้ว่าการบริหารงานหรือการบริหารราชการ ก็ต้องมี

คนหลายคน วิธีทำงานก็อาจจะมีหลายวิธี อย่างที่เราเคยพิจารณากันมาแล้ว ฉะนั้น ในภาษาอังกฤษเขาจึงให้องค์ประกอบอย่างกว้างขวางของการทำงานและการบริหาร งานไว้ ๒ อย่างที่สำคัญ คือ (1) human element และ (2) techniques งานที่จะได้ผลดีมีประสิทธิภาพก็ต้องมีคนดีและเทคนิคในการทำงานดี แต่ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งลงไปอีกก็จะเห็นว่า ถ้าเทคนิคดีแต่คนไม่ดีแล้ว งานมันจะเดินดีได้อย่างไร ฉะนั้น พุคไปพูดมากก็หนีเรื่องคนไม่พ้น การศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในสมัยนี้จึงมุ่งที่ตัวคน และเทคนิคต่างๆ เพราะเหตุที่คนมีความสำคัญกำกับอยู่กับการทำงานอย่าง ผมน่าจะ การที่จะศึกษาหาวิธีทำงานให้ดีที่สุดก็ต้องทำความเข้าใจเรื่องคนก่อน นอก จากนั้น ท่านทั้งหลายคงจะเห็นว่า คนแต่ละคนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม และมี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ตามปรกติวิสัย บางท่านจึงกล่าวว่า คนคือ social animal โดยเหตุนี้ การจัดระเบียบวิธีการศึกษาเพื่อให้เข้าใจเรื่องคน เรื่องวัฒนธรรม และ เรื่องสังคม จึงมีความสำคัญต่อการ ศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ในปัจจุบันมาก เพราะการทำงานต้องใช้คน และคนที่ทำงานก็มีวัฒนธรรมของสังคมติดตัวมาด้วย ดัง กล่าวแล้ว ระเบียบวิธีการ ศึกษาที่ยึดถือหลักเช่นนี้ เรียกเป็นภาษา อังกฤษ ว่า socio-cultural approach บางท่านเรียก behavioral approach ซึ่งใช้ในความหมายเกี่ยวกับการศึกษาหาความจริงทางพฤติกรรมของคนทำงาน ลักษณะการ ศึกษาจึงกว้างออกไปอีก กล่าวคือ จะต้องใช้หลักวิชาจิตวิทยา และแม้แต่ชีววิทยา ฯลฯ เข้าช่วยในการศึกษา กล่าวรวมๆ ง่ายๆ ก็คือศึกษาหาความจริงว่า สังคมก็ คื วัฒนธรรมก็คื มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมในการทำงานอย่างไร พอมา ถึงขั้นนี้ ท่านทั้งหลายก็พอจะเห็นได้ทันทีว่า คนไทยทำงานไม่เหมือนฝรั่ง เพราะ รูปของสังคมและวัฒนธรรมต่างกัน”

ผู้ฟัง

“อ้อ”

- ว. “ผมว่าแล้ว ว่าเกี่ยวกับอ้อ แต่นั่นแหละครับ socio-cultural approach ก็คื หรือ behavioral approach ก็คื ยังมีรายละเอียดอีกมากมาย มากกว่าที่ผมนำมาเรียนนี้อีก มากนัก แต่เวลาของเราไม่อำนวยให้ ผมจึงนำมาพูดเฉพาะเรื่องวัฒนธรรมแต่เพียง

เรื่องเที่ยว และเพียงส่วนน้อยเท่านั้น พอให้เห็นลู่ทางการศึกษาวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ในสมัยนี้ว่า เขาเรียนกันอย่างไรพอเป็นสังเขปเท่านั้น”

ป. “ทีนี้ถ้าผมเกิดพิศอยากจะศึกษารายละเอียดล่ะครับ”

ว. “ผมยินดีช่วยเหลืออย่างยิ่งครับ โดยจะแนะนำหนังสือให้อ่าน หรือจะไปที่ห้องสมุดคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ได้ครับ มีเยอะแยะ หนังสือทางรัฐประศาสนศาสตร์สมัยนี้เขียนกันตามแนวนี้เกือบทั้งสิ้น เกือบจะหาอ่านหนังสือที่อ้างกฎหมายหรือบทมาตราตามพระราชบัญญัติอย่างที่คุณเคยอ่านเคยเห็นจากหนังสือเกี่ยวกับการปกครองและการบริหารในสมัยที่เราเรียนกฎหมายปกครองไม่ได้เลยครับ แต่ก็อีกเล่มครับ หนังสืออย่างว่าก็เป็นภาษาอังกฤษเสีย 99 เปอร์เซนต์”

ป. “ไม่เป็นไรครับ ผมจะพยายามแกะ แล้ววันหลังจะไปขอให้ช่วยนะครับ”

ว. “ยินดีครับ อ่านแล้ว ก็อย่าสวดนักรเรียนนอกนะครับว่า ขำน้ำขำทะเล เสียเงินเสียทองไปเรียนกันมาคนละมากๆ แล้วก็ไม่ได้เห็นแต่ตำรับตำราภาษาไทยออกเผยแพร่กันให้กว้างขวางทั่วถึงเลยนะครับ นึกว่าสงสารผมเถอะ เพราะผมเองก็ยังไม่ได้อ่านเหมือนกัน”

ผู้ฟัง “อ้าว! นี่ก็เป็นนักเรียนนอกกับเขาเหมือนกันหรือนี่ รู้สึกว่าไม่มีใครมีค่าเสียเลย”

ว. “ขอโทษครับ ที่ไม่ได้บรรยายสรรพคุณเสียแต่วันแรก ๆ สืบเอาเองก็แล้วกันนะครับ มันลวงเลยมาจนถึงบ้านนี้แล้ว ไม่อยากจะเปิดเผยในที่ประชุมคนหลายๆ ครับ เพราะรู้สึกอายที่ยังไม่ได้เขียนตำรานี้แหละครับ”

ป. “อ้อ! แปลก!! ผมเห็นแต่ว่า เขาบรรยายสรรพคุณไว้ในนามบัตรยี่ต้าว บางที่อ่านดูแล้วคล้ายเครื่องจักร ไอ. บี. เอ็ม. ก็มี กล้ายตัวย่อขององค์การสหประชาชาติ และองค์การต่างๆ ก็มี เอาละครับ ถ้าอายุก็ไม่ขอเข้าชื้อต่อไปละครับ” “เวลาผ่านไปเร็วแท้ครับ ผมว่า เรามาเริ่มเรื่องของเราเสียทีนะครับ ประเด็นแรกที่จะต้องพิจารณา ก็คือ วัฒนธรรมหมายความว่าอย่างไร ผมเห็นจะต้องขอแรงคุณวิทยาให้ช่วยละครับ”

วิทยา “ขอบพระคุณครับ สำหรับคำว่า ‘วัฒนธรรม’ หรือที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า ‘culture’ นี้ล่ะครับ ตามความรู้สึกของผมเห็นว่า ความเข้าใจในทางปฏิบัติในชีวิต

ประจำวันของเรา กับความหมายในทางวิชาการอาจจะแตกต่างกันอยู่บ้างผมสังเกตเห็นว่า เราใช้คำว่าวัฒนธรรม เช่น คนมีวัฒนธรรม คนไม่มีวัฒนธรรม เราไปหมายถึงการสวมหมวกสวมรองเท้า แต่งกายดี พุศจาดี เป็นสุภาพชนและอื่น ๆ ในทำนองนี้อีกมากมาย ความจริงจะว่าไปก็ถูกครับ แต่รู้สึกว้าแสบมากในทางวิชาการ คำว่าวัฒนธรรมมีความหมายกว้างขวางลึกซึ้งกว่ามากมายนัก”

ผู้ฟัง “คำว่าวัฒนธรรมหรือ culture ตัวเดียวนั้นะเหรอครับ”

วิทยา “ใช่ครับ คำว่าวัฒนธรรมในทางวิชาการหมายถึง บรรดาสิ่งหรือลักษณะการต่าง ๆ อันมีอยู่อย่างซับซ้อน ได้แก่ ความรู้ ความเชื่อ ศิลปกรรม กฎหมาย ระเบียบแบบแผน ขนบประเพณี รวมทั้งสมรรถภาพและนิสัยความเคยชินที่มนุษย์เราได้มาในฐานะที่เป็นบุคคลผู้หนึ่งในสังคม และคำว่าวัฒนธรรมนี้เราใช้เฉพาะกรณีของมนุษยชาติไม่เกี่ยวกับสัตว์โลกประเภทอื่น ๆ และไม่หมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ตามธรรมชาติ”

ผู้ฟัง “อ้อฮ้อ กว้างขวางเอาการ ช่วยทำให้ง่าย ๆ เข้าอีกนิดไม่ได้หรือครับ”

วิทยา “ได้ครับ ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ วัฒนธรรม หมายถึงบรรดาการกระทำหรือความประพฤติหรือพฤติกรรมอันเป็นส่วนรวมซึ่งมนุษย์เราในสังคมเรียนรู้ได้มาจากผู้ใหญ่เพื่อประโยชน์แก่การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม แล้วก็ถ่ายทอดไปให้นุชนรุ่นหลัง ๆ เป็นลำดับไป และในประการสำคัญที่ผมขอเน้นก็คือ คำว่าวัฒนธรรมนี้เราใช้เฉพาะกรณีของมนุษยชาติในลักษณะที่แสดงออกให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่อยู่ในวิสัยที่เราจะควบคุมได้ เปลี่ยนแปลงได้ มิได้ใช้เกี่ยวกับสัตว์และธรรมชาติในประการอื่น ๆ ซึ่งเราไม่สามารถที่จะควบคุมได้”

ผู้ฟัง “เออ! รู้สึกง่ายขึ้นเยอะ เรื่องคนมีวัฒนธรรม สัตว์ไม่มีนี่ พอเข้าใจแล้ว แต่ตอนท้ายที่ว่า- ควบคุมได้ควบคุมไม่ได้มันชักสงสัย”

วิทยา “อย่างนี้ครับ สมมติว่า เรื่องแม่น้ำ เราไม่ถือว่า แม่น้ำเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของมนุษย์ เพราะมันเกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่ถ้ามนุษย์เราสามารถควบคุมน้ำให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ได้ เช่น สร้างเขื่อนกั้นน้ำเพื่อประ-

โยชน์ ในการชลประทานหรือการไฟฟ้าพลังน้ำ อย่างนี้เป็นการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมของมนุษย์จากการใช้ความรู้ในการนี้”

ผู้ฟัง “ขอบคุณมากครับ ไส้แจ้วแล้วท่าน คำอธิบายของคุณวิทยาคอนทายนี่ช่วยให้ความสว่างเกี่ยวกับคนมีวัฒนธรรม และสัตว์ไม่มีวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี คนมีวัฒนธรรมเพราะสามารถควบคุมปรับสิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ได้ จึงเจริญก้าวหน้าเป็นลำดับมา แต่สัตว์ไม่มีวัฒนธรรมเพราะไม่รู้จักปรับตัวเอง ปรับสิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์เองงั้น เป็นอย่างไรก็เป็นอยู่อย่างนั้นมาแต่ดึกดำบรรพ์”

วิทยา “ผมชอบคำว่า ‘งอกเงย’ ของท่านผู้ฟังมาก เพราะเข้ากันได้เป็นอย่างดีกับคำว่า ‘วัฒนา’ และคำว่า ‘culture’ ในภาษาอังกฤษ ขอบคุณมากครับ อย่าลืมนะครับว่า การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของเรา นั้น เรามุ่งที่จะค้นหาให้ได้ความจริงว่า มีสารสำคัญอะไรบ้างที่คนเราได้มา และสารสำคัญนั้น ๆ มีส่วนต่อการดำรงชีวิตอยู่ เพื่อคล้อยตามให้เป็นไปตามที่สังคมในส่วนรวมเขาเห็นดีเห็นชอบอย่างไรบ้าง ถ้าเราสามารถค้นหาความจริงในกรณีนี้ได้ โดยถูกต้องมากที่สุดเพียงใด เราจะเข้าใจอุปลักษณะและปัญหาในการบริหารราชการของเราได้มากเพียงนั้น”

ว. “ผมต้องขอขอบคุณคุณวิทยามากที่ช่วยให้ความกระจ่างในเรื่องนี้ ความจริงเรื่องวัฒนธรรมนี้ยังมีเรื่องพูดกันอีกมาก แต่ผมต้องขอภัยที่จะต้องพิจารณาหัวข้ออื่นต่อไป คือ อิทธิพลของวัฒนธรรมในการบริหารงาน คราวนี้เห็นจะต้องรบกวนคุณสังคมบ้างละครับ”

สังคม “ยินดีมากครับ แต่ก่อนที่จะอภิปรายเรื่องนั้น ผมเห็นว่า เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับการบริหารงาน ผมขอจำแนกประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท หรือ 2 ด้านเท่านั้น คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมทางจิตใจ”

ผู้ฟัง “ขอเป็นภาษาอังกฤษด้วยเถอะครับ”

สังคม “ได้ครับ ผมก็เอาหลักมาจากตำราภาษาฝรั่ง แต่ใช้เป็นภาษาไทยให้เข้าใจง่าย ผม

ไม่ได้แปลตรงตัวหรือครับ วัฒนธรรมทางวัตถุตรงกับคำว่า material culture และคำว่าวัฒนธรรมทางจิตใจผมถอดและอนุมานใช้จากคำภาษาอังกฤษว่า non-material culture ที่ถอดมาเช่นนี้ก็เพราะเห็นว่า ถ้าจะแปล nonmaterial culture ว่า วัฒนธรรมทางอวัตถุหรือไม่ใช่วัตถุ ก็ฟังดูชอบกล เอาเป็นว่า ท่านทั้งหลายเข้าใจตามนี้ก็แล้วกัน”

ป. “เป็นอันเข้าใจกันเพื่อประโยชน์ของเรา เราจะแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ด้าน ใครเขาจะแบ่งออกไปมากมายก็อย่างช่างเขา นะครับ”

สังคม “ครับ” ยิ่งแบ่งจักซอยออกไปมาก ก็ยิ่งต้องอภิปรายกันยืดยาวมาก ความมุ่งหมายในการอภิปรายของเราเพียงเพื่อทราบแนวทางเท่านั้น พอทราบแนวแล้วใครจะแบ่งแล้วจะคิดว่าวัฒนธรรมในท่านั้น ๆ เกี่ยวข้องกับการบริหารอย่างไร ก็ยอมทำได้ง่าย”

ว. “เห็นจะเข้าใจตรงกันแล้ว เชิญเถอะครับ ช่วยอธิบายต่อ”

สังคม “ผมจะขอเริ่มจากอิทธิพลหรือผลของวัฒนธรรมทางวัตถุซึ่งมีต่อการบริหารราชการเสียก่อนนะครับ”

ผู้ฟัง “ก็ครับ พวกผมกำลังตั้งใจจ่ออยู่แล้วครับ เคนเครื่องได้แล้วครับ”

สังคม “เพื่อสงวนเวลานะครับ ผมขอเรียนให้ทราบว่า วัฒนธรรมทางวัตถุนี้มีผลต่อการบริหารราชการใน 2 ด้านที่สำคัญ คือ (1) ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนกับพื้นที่ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า ecological factor และ (2) ในด้านเทคโนโลยีหรือประยุกต์การ ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า technological factor”

ผู้ฟัง (มีเสียงพิมพ์จากกลุ่มผู้ฟัง) “นักสังคมวิทยานี้ใช้ศัพท์ผาดแผลงมาก, นี่ถ้าไม่บอกภาษาอังกฤษด้วย เห็นจะต้องซักถามกันยกใหญ่”

สังคม “ครับ ผมยอมรับผิดครับ เพราะผมอับจนปัญญาจริงๆ ครับ ไม่รู้จะหาภาษาไทยคำไหนมาใช้จึงจะตรงและเหมาะสมกับภาษาอังกฤษ เวลาเรียนก็เรียนเป็นภาษาอังกฤษพอคิดว่าจะใช้ภาษาไทยอย่างไร จึงจะเป็นศัพท์บัญญัติที่เหมาะสม และให้ความหมายเหมือนภาษาอังกฤษแทบจนค้นคว้าเกล้าทุกครั้ง ขอฝากไปช่วยกันคิดก็แล้วกัน

ครับ อย่างเพิ่งตำหนิว่าแปลไม่ถูกเลยครับ ต่อไปอาจจะมึนนักภาษาศาสตร์เขาบัญญัติ
เป็นอย่างอื่นก็ได้ครับ”

ว. “เห็นจะพอเข้าใจแล้วครับในขั้นนี้ เชิญว่าต่อไปเถอะครับ”

สังคม “ครับ ผมใคร่ขอเสนอเป็นข้อชวนคิดในกรณีของผลอันเกิดจากวัฒนธรรมทางวัตถุ
ที่มีต่อการบริหารอย่างนี้ครับ คำว่า *ecology* และ *ecological* เป็นเรื่องเกี่ยวกับ
ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับพื้นที่ ฉะนั้นการพิจารณาในด้านการบริหารราชการ
โดยพิจารณาจากคนและพื้นที่นั้นมีอะไรบางอย่างที่เป็นผลเกิดจากวัฒนธรรมด้านนี้ ขอให้
ท่านทั้งหลายลองใช้ประสบการณ์ประกอบการพิจารณาว่า ถ้าในส่วนราชการแห่ง
หนึ่งแห่งใดที่มีคนทำงานอยู่มากมายนั้นต้องกระจายกันอยู่ตามศึกต่าง ๆ มากมาย
หลายศึกการติดต่อกับราชการ การควบคุมงานให้ทั่วถึง การประสานงาน ฯลฯ จะมี
ปัญหาเพียงใด ถ้ายังพิจารณาตามความสัมพันธ์ของคนกับพื้นที่กว้างออกไป ๆ จน
ถึงเป็นส่วนรวมของประเทศแล้ว ยิ่งเห็นได้ชัดว่า เรื่องนี้มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อ
การที่จะจัดให้มีระเบียบวิธีการรวมอำนาจและการกระจายอำนาจ”

ผู้ฟัง “อ้อ เห็นจะใช้ เห็นจะเป็นเพราะเหตุนี้ อย่างหนึ่งนั่นเองที่ผมคิดมานานแล้วว่า เป็น
เพราะเหตุไร ระบบการกระจายอำนาจในสหรัฐอเมริกาจึงทำได้ไถ่ไกลมาก แต่เมือง
ไทยเรา คิดและพยายามจะกระจายออกไป แต่มักไม่ใคร่ได้ผล เห็นจะเป็นเพราะ
ประเทศไทยเล็กมาก อเมริกาใหญ่มาก”

ว. “ที่ท่านผู้ฟังพูดก็ถูกครับ แต่อย่าลืมนะครับว่า จะยึดถือเฉพาะ *ecological factor*
ประการเดียวไม่ได้ ต้องดูเรื่องอื่น ๆ มาประกอบด้วย ในวันนี้ค่อย ๆ ไปท่านทั้งหลาย
ก็จะได้ความคิดอีกเยอะแยะ”

ผู้ฟัง “ขอบคุณครับ”

ว. “เชิญคุณสังคมต่อไปเถอะครับ”

สังคม “เวลาชกเหลือน้อยเต็มที”

ผู้ฟัง “ไม่เป็นไรครับ ก็ทุ่มก็ยามเล็ก หรือจะแจกข้าวห่อกินกันในห้องประชุมนี้ก็ยิ่งได้”

สังคม “สำหรับผลของวัฒนธรรมทางประยุกต์การหรือ *technological* นั้น ผมใคร่ขอเสนอ
ให้เห็นว่า เมื่อเทคโนโลยีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเจริญก้าวหน้าไปมากเข้า

และเหลื่อมล้ำกันอยู่ในนานาประเทศ จึงเกิดมีประเทศพัฒนาและกำลังพัฒนา ยิ่งเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าไปมาก การบริหารงานในลักษณะต่าง ๆ ก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น การคัดเลือกคนเข้าทำงานก็ต้องหาคนมีความรู้พิเศษเฉพาะสาขาวิชาเพื่อประโยชน์แก่การทำงานในบางสาขาที่ต้องพิถีพิถันยิ่งขึ้น เครื่องมือในการทำงานก็เปลี่ยนไป จะม้วนง้วนับนิ้วหรือคิดลูกคิดก็ไม่ได้ต้องมีเครื่องคำนวณไฟฟ้า ต้องมีเครื่องจักร ไอ.บี.เอ็ม. จนกระทั่งเดี๋ยวนี้มีสมองอิเล็กทรอนิกส์แล้ว ฉะนั้นถ้าเราพิจารณาให้ดี ไม่ต้องไปพูดถึงเมืองนอกเมืองนา ดูที่เมืองไทยนี้ก็เห็นได้ชัดว่า การกำหนดนโยบายบริหารประเทศของรัฐบาลในระยะหลัง ๆ นี้ เปลี่ยนแปลงแตกต่างไปจากสมัยก่อนๆ อย่างไรบ้าง เช่น ต้องมีการพัฒนาเศรษฐกิจ ต้องทำเขื่อน ทำถนนหนทางโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างไร จนในที่สุดก็จะเห็นว่า เมืองไทยเรากำลังตามไม่ใคร่ทัน จึงจำเป็นต้องขอรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศทั้งในด้านเงินและผู้เชี่ยวชาญ มิฉะนั้น เมืองไทยจะล้าหลัง”

ผู้ฟัง “นั่นแน่ คุณสังคมแก๊งของแกมาลงที่จุดจนได้”

ว. “จะมีท่านผู้ใดสงสัย และจะขอให้คุณสังคมอธิบายเพิ่มเติมอีกไหมครับ” ปรากฏว่าไม่มีผู้ใดถาม ว. จึงพูดต่อไปว่า “วันนี้เราพิจารณาเรื่องหนักและยาวมาพอสมควรแล้ว ผมเห็นว่าเราควรจะพักสัก 15 นาที ถ้าไม่มีผู้ใดขัดข้อง เวลา 14.45 ผมขอพักการประชุม 15 นาที แล้วเรากลับเข้ามาพบกันใหม่เวลา 15 น. เปรี้ยง เชิญครับ” การอภิปรายในครั้งหลังเริ่มเมื่อเวลา 15 น. ตรง

ว. ขณะนี้ 15 นาทีก็ตรงเผลอแล้ว สังเกตดูทุกคนก็ต่างสวดขึ้นและสวดไล่ขึ้น ผมขอเปิดประชุม”

ผู้ฟัง (มีเสียงพิมพ์พ่าเบา ๆ พอได้ยินมาจากกลุ่มผู้ฟัง) “อ้อตา ว. นี้ ถ้าแกเป็นอาจารย์สอนหนังสือคงจะใจดีนะ แต่คงจับพวกนักศึกษาจีไปเลย”

(แล้วก็มีเสียงพิมพ์พ่าตอบมาจากกลุ่มผู้ฟังอีกกลุ่มหนึ่ง) “จริงว่ะ! อ้าวโคนมาแล้ว เวลาแกพูดก็คุ้ม ๆ ดี แต่งานหนักซะมดเลย ก็ดี เหนื่อยมากหน่อยแต่ได้ความรู้ดี”

ว. “เปิดประชุมแล้วครับ ขอเชิญคุณสังคมพูดต่อเรื่องที่กำลังอยู่เถอะครับ”

ผู้ฟัง (มีเสียงพิมพ์จากกลุ่มผู้ฟัง) “เห็นไหม เห็นไหม ว่าแล้วไม่ผิดหรอก”

สังคม “เราพูดเรื่องผลของ material culture ซึ่งมีต่อการบริหารงานแล้ว ในลำดับต่อไป ผมขอกล่าวถึงเรื่อง nonmaterial culture บ้าง สำหรับในเรื่องนี้ก็มีรายละเอียดอยู่ เยอะแยะ สุดท้ายจะพรรณนาได้ครบถ้วน ผมขอเสนอพอให้เป็นทางประกอบการ พิจารณาเท่านั้น โปรดอย่าลืมนะครับว่า ผมจะพูดถึงวัฒนธรรมทางจิตใจเท่านั้น เพราะถ้าจะอธิบายวัฒนธรรมที่จัดอยู่ในประเภท nonmaterial ทั้งหมดก็เป็นอันว่า ต้องนอนกันที่หอประชุมนี้แน่ครับ ผมขอเสนออย่างนี้ครับ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หรือที่ภาษาอังกฤษใช้ว่า nonmaterial culture นี้ หากพิจารณาเฉพาะในด้านจิตใจ ก็ มีอยู่มากมาย เช่น พิธีกรรมต่างๆ ซึ่งฝรั่งเรียกว่า ritual คุณก็คงจะเห็นแล้วว่าอิทธิ พลของวัฒนธรรมในเรื่องนี้มีอยู่ในวงราชการของเราอย่างไร เช่นพระราชพิธี รัฐ พิธี พิธีวางศิลาฤกษ์ พิธีการเปิดประชุมปีละประชุม พิธีทำบุญวันสถาปนากระทรวง การเลี้ยงรับเลี้ยงส่ง การรับส่งเจ้านายไปต่างประเทศ รวมทั้งการทำบุญและมืงานวัน เริงส่งท้ายปีเก่ารับปีใหม่ แล้วยังมีอีกอีกป่าละ นันอะไร คุณก็คงเห็นแล้ว”

ผู้ฟัง “อ้อ จริงแฮะ เราก็ทำของเราไปจนดูเป็นเรื่องธรรมดา แต่พวกนักวิชาการนี่เขา เก็บไปคิดเป็นระบบได้หมดแฮะ”

ป. “นี่เราพูดกันเฉพาะอิทธิพลเท่านั้นนะ ถ้าเราพูดกันถึงผลที่เกิดขึ้นเห็นจะไปกันใหญ่ คิดดูง่ายๆ ถ้าเรากำหนดออกเป็นเงินว่า เวลาที่เราประกอบพิธีกรรมต่างๆ เหล่านี้ เสียเงิน เสียคน และเสียเวลาไปเท่าไร รวมทั้งการทำงานต้องหยุดชะงักในระหว่างนั้น เป็นชั่วโมงเป็นวันเป็นปีแล้ว ตัวเลขที่ออกมาคงจะน่าตกใจโขทีเดียว”

สังคม “ใช่ครับ แต่อย่าลืมนะครับว่าเป็นเรื่องอิทธิพลของวัฒนธรรมในการบริหารงาน วัฒนธรรมของเราเป็นอย่างนี้ เราเห็นว่าดีก็จะมีควมร่วมมือเป็นสุขเราจึงทำ”

ว. “เชิญคุณสังคมต่อไปเถอะครับ”

สังคม “วัฒนธรรมทางจิตใจอีกอย่างหนึ่งก็คือ ‘ตะบูน’ หรือข้อห้ามของสังคม ซึ่งฝรั่งเรียก ว่า taboos มีที่มาจากสังคมส่วนใหญ่โดยที่เห็นว่าเป็นของไม่ดีจึงถือเป็นข้อห้ามซึ่ง ไม่ควรประพฤติปฏิบัติ กล่าวโดยทั่วไปแล้ว ตะบูนนี้มีอยู่มากต่างๆ กัน แต่ละสังคม

มีลักษณะเป็นการกำหนดแนวความประพฤติเพื่อศีลธรรมจรรยาไม่ให้เกินขอบเขต
บางที่ฝรั่งให้ความหมายของตะบูนว่า off limit ผมไคร่ยกตัวอย่าง เช่น คนไทยเรา
ถือหัว ในการทำงานในสถานที่ราชการต่างๆ จะถือวิสาสะจับหัว ลูบหัวด้วยความ
รักไคร่เอ็นดูไม่ได้ หรือจะมาจับผมแล้วชมว่า 'แหม! หนูไปเชีทผมที่ไหนดมานะ
สวยจัง' ก็ไม่ได้เหมือนกัน พุดชมได้ ห้ามจับหัว ในกรณีเท่านี้ก็เหมือนกัน คนไทยเรา
ถือว่าเป็นของต่ำ ไคร่จะใช้เท้าชี้แทนมือ อย่างที่เห็นฝรั่งเขาทำกันเป็นอาการกริยาที่
หยาบคาย ไม่ควรกระทำ taboos ทำนองนี้ยังมีอีกเยอะแยะ จะขอยกตัวอย่างอีกสัก
อันหนึ่ง คือ ในสำนักงานหรือสถานที่ราชการนั้น การที่ข้าราชการชายถูกเนื้อต้อง
ตัวข้าราชการหญิงก็ไม่ได้ ท่านห้าม ไม่ต้องถึงกับถูกเนื้อต้องตัวหรือกรับ เพียง
แต่นั่งกระแจะเหมือนอย่างกับปฏิบัติต่อข้าราชการชาย เทียวก็ได้เรื่อง ยังมีอีกมาก
ครับ ตั้งแต่เรื่องเล็กๆ น้อยๆ ดังกล่าวขึ้นไปจนถึงการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ต้อง
เป็นไปโดยสุจริต จะอาศัยตำแหน่งหน้าที่ราชการเบียดบังหาประโยชน์ใส่ตนมิได้
เป็นอันขาด เป็นตะบูน ไคร่ขึ้นอุตุริไปทำเข้าก็จะมีผลตึงแต่ถูกตึงจินนินทา ไป
จนถึงถูกลงโทษทางวินัยและมีความผิดทางอาญาแผ่นดิน ลองไปคิดๆ ดูเถอะครับ"

ผู้ฟัง

"ก็ใช้อีกแหละ อิทธิพลของวัฒนธรรมโดยแท้ๆ เชียวแะ ผมเห็นเวลาแจกประกาศ
นียบัตร ถ้าเป็นผู้ชาย ประธานในพิธีจะมอบให้ทั้งประกาศนียบัตรและจับมือแสดงความ
ยินดี แต่ถ้าเป็นสตรีเขาไม่ทำอย่างนั้น เอ! ชอบกล และในเรื่องคอมมิวนิสต์
ก็เป็นตะบูนในเมืองไทย ถ้าข้าราชการผู้ใดขึ้นไปเชียร์คอมมิวนิสต์หรือแสดงออกให้
เห็นว่าฝักใฝ่ในคอมมิวนิสต์ว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ มีช้ำมีนานเป็นเจตคติแน"

สังคม

"ยังมีอีกอย่างหนึ่งที่น่าสนใจเหมือนกันครับ เรียกว่า 'ภาษาพิเศษ' หรือ jargon ที่ใช้
กันเพื่อให้มีความหมายเฉพาะภายในหมู่คณะ อันนี้นับว่ามีอิทธิพลอยู่มากในค่านั่ง
พูดเสริมความเป็นกันเอง และความรักกลมเกลียวในหมู่คณะ ซึ่งเป็นการส่งเสริม
สามัคคีธรรมในส่วนรวมได้อย่างหนึ่ง ตัวอย่างเช่น นักศึกษารวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่ง
กันและกันในการทบทวนตำรับตำราและคำสอนเพื่อเตรียมตัวสอบ ดังศัพท์เป็นการ
ภายในชั้นคำหนึ่งว่า 'ชีวิต' หรือ 'กลัวถูกชีวิต' ถ้าบอกเพียงเท่านั้น ทำยังไรยังไร คน
ภายนอกก็ไม่มีทางจะทราบได้ว่ามันหมายถึงอะไร แต่นักศึกษาในกลุ่มนั้น เขาหมาย

ถึง 'quiz' หรือ 'pop quiz' คือ การสอบที่อาจารย์ไม่บอกให้รู้ล่วงหน้า เช่นนี้เป็นต้น”

ป. “ทำไมเขาถึงใช้คำว่า 'ขวิด' ละครับ

สังคม “ผมก็ไม่ทราบเหมือนกัน เห็นจะมาจากคำภาษาอังกฤษว่า 'quiz' ละกระมัง เสียใจมันคล้ายๆ กัน แต่ผมก็ยังดีใจอยู่อย่างหนึ่งว่า เขามีได้หมายความว่า อาจารย์เป็นตัวละครที่มีเขา แล้วได้ขวิดนักศึกษา”

(ที่ประชุมฮาครืนใหญ่)

สังคม “เอาละครับ ผมเห็นจะต้องยกเรื่อง nonmaterial culture ไว้เพียงนี้ จะมีท่านผู้ใดสงสัย จะต้องการให้ผมอธิบายเพิ่มเติมบ้างไหมครับ”

ผู้ฟัง “ม่ายละครับ รู้สึกว่า แจ่มแจ่ม โสแจ้ว เสียหายที่เวลามีน้อย ไม่งั้นคงได้พิจารณารายละเอียดได้มากกว่านี้อีกเยอะแยะ”

สังคม “ขอบคุณครับ”

ว. “ผมขอให้เรามาช่วยกันพิจารณาประเด็นที่ 3 ของหัวข้อการประชุมของเราวันนี้ที่ยังค้างอยู่อีก 1 ข้อ คือ ปัญหาที่ว่าเราจะใช้ความรู้เรื่องวัฒนธรรมที่เราอภิปรายกันมาแล้วนี้ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ได้อย่างไรบ้าง”

ป. “เท่าที่พูดกันมา ก็ได้แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกับการบริหารงานอยู่ มาก ยังจะมีอะไรพิเศษอีกหรือครับ”

ว. “ก็ถูกครับ แต่ผมเห็นว่า นี่เป็นอีกประเด็นหนึ่งซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันกับที่ได้อภิปรายมาแล้ว เจาะอย่างยิ่งในปัญหาที่ว่า เมื่อเรารู้เรื่องวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสังคมและการบริหารงานแล้ว เราจะใช้เรื่องราวต่างๆ เหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ได้อย่างไรบ้าง”

ผู้ฟัง “อ้อ ประเด็นนี้สำคัญใจสำหรับนักศึกษา”

ว. “สำหรับบุคคลทั่วไป และข้าราชการที่ร่วมกันทำงานอยู่ก็สำคัญเหมือนกันครับ”

ผู้ฟัง “ครับ ลองขยายมาให้ฟังซิครับว่า มีอะไรบ้าง จะใช้เป็นเครื่องมือได้อย่างไร”

ว. “ในประการแรก เราย่อมจะใช้ความรู้ในเรื่องนี้ให้เป็นประโยชน์แก่การส่งเสริมให้เราสามารถเข้าใจการบริหารได้ดียิ่งขึ้น เพราะเหตุที่ว่า เรามีวัฒนธรรมของเราอย่างนี้ การคิด การปฏิบัติงาน รวมถึงการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกันจึงต้องเป็นไปใน

ลักษณะเช่นนี้ เป็นต้นว่า ในเมืองไทยเราไม่รู้สักกันว่า เรื่องราชการและเรื่อง ส่วนตัวต้องแยกกันโดยเด็ดขาด จึงปรากฏอยู่โดยทั่วไปว่า การบริหารราชการของ เราปนเปกกันยุ่ง มีผลไปถึงเรื่องต่างๆ มากมายสุดจะพรรณนา เช่น ใช้รถหลวง ไปจ่ายตลาด ส่งลูกไปโรงเรียน เอารถหลวงไปเก็บไว้ใช้กิจส่วนตัวที่บ้านนอกเวลา ราชการ ต่างก็ไม่ถือเป็นข้อเสียหายยังมีอีกเยอะแยะอย่างที่เห็นๆ กันอยู่ จะนำมา สาระขายมากไป ก็จะกระเทือนใจกันโดยมิบังควร”

ผู้ฟัง “ตามที่คุณ ว. กล่าวในตอนท้ายว่า ‘จะกระเทือนใจกันโดยมิบังควรนั้น’ ก็แสดงออก ให้เห็นวัฒนธรรมไทยเราก่ออย่างหนึ่งเหมือนกันใช่ไหมครับว่า คนไทยเรามักเกรง ใจ ขี้สงสาร ถ้าเป็นผู้ใหญ่เสียอย่างหนึ่งแล้ว ท่านจะทำยังไงก็ไม่มีใครกล้าทักท้วง หากขึ้นกระทำ คนทักท้วงอาจจะถูกเพ่งเล็ง”

ว. “ผมก็เป็นคนไทยนี้ครับ จะหนีเรื่องนี้พ้นไปได้อย่างไร”

ผู้ฟัง “เอาละครับ ผมเข้าใจ ต่อไปประการที่ ๒ เกอะครับ”

ว. “ประการที่ ๒ ก็ได้แก่การที่เราใช้ความรู้ในเรื่องนี้ช่วยสร้างเสริมประสิทธิภาพและ การทำงานของเราให้ดีขึ้น ในขั้นนี้เราจะเห็นได้ชัดว่า การตัดสินใจหรือการวินิจฉัย สั่งการ หรือการแก้ปัญหาต่างๆ ของข้าราชการชั้นหัวหน้า ที่ผ่านงานมาแล้วอย่าง ช่ำชองและเห็นโลกมามากนั้น มีความรอบรู้และความรอบคอบในการสั่งงานให้ เข้ากันได้กับความต้องการของสังคมได้ดีกว่าข้าราชการหนุ่ม ๆ ที่ผ่านงานมาน้อย กว่า หรือคุณสังคมและคุณวิทยาซึ่งเป็นนักเรียนนอกหนุ่มพ้อทั้งสองท่านนี้จะมี ความเห็นแย้งอย่างใดบ้างหรือไม่ครับ”

สังคม “อันว่าแย้งนะ เห็นจะไม่แย้งพระอาจารย์ละครับ แต่ผมขอตั้งข้อสังเกตว่า มันก็ แล้วแต่ลักษณะของงาน เช่น การสอนหนังสือในมหาวิทยาลัยนั้น ผมว่า ทำงานมา นานซักเท่าใดก็ตาม ถ้าไม่ได้ศึกษามาโดยเฉพาะในสาขาวิชานั้นเป็นทุนไว้ก่อนแล้ว ผมว่าถ้าจะไม่จริงอย่างที่คุณ ว. ว่ามาละมังครับ”

ว. “ก็ดูอย่างคุณสังคมว่า ผมยอมรับ แต่ผมขอตั้งนึกเถียวว่า ถ้าผู้สอนหรืออาจารย์ ผู้บรรยายมีทั้งความรู้ของคุณสังคม แล้วก็มีประสิทธิภาพโดยเห็นโลกและผ่านงาน

มามาก แล้วยังเป็นนักศึกษาคิดตามอ่านคิดตามศึกษาอยู่เสมออย่างที่คนสังคมปฏิบัติ อยู่ ผมว่าไม่เลวนา”

ป. “พูดไปพูดมาก็วกมาเรื่องคนอื่นนั่นแหละ ผมก็เห็นพ้องด้วยว่าคนที่มีความสมบัติ อย่างที่ คุณเว. ว่ามานั้น ไม่เลว ถ้าไม่เก๋จนสนิมเกาะเซอร์อะ”

ว. “รู้สึกว่ วันนั้นมีทั้งชกตาม ชกค้ำน และชกตึง ยังกะอยู่ในศาลที่เดียวครับ เอละ ครับ ประโยชน์ในประการที่ 3 ที่ผมใคร่ขอเสนอก็คือ เราจะใช้ความรู้ในเรื่องนี้ให้ เป็นประโยชน์ในการพยากรณ์หรือทำนายได้ว่า ถ้ามีเรื่องอย่างนั้นอย่างนั้นเกิดขึ้น จะมีอะไรต่อไป เช่น ถ้าเรารู้ว่า คนนี้เป็นนักกฎหมาย หรือทำตัวเป็นนักกฎหมาย ก็ มักจะทศยได้ว่า เป็นคนพูดจาอย่างที่เราเรียกกันว่า ‘เจ้าถ้อยหมอกความ’ ชอบแย้ง ชอบแหงในแง่กฎหมาย คุณลองสังเกตดูทนายความเขาพูดชิครับไม่เหมือนกับนัก หนังสือพิมพ์หรือนักประพันธ์อย่างไร หรือจะดูโปรเฟสเซอร์พูดชิครับ อ่างทฤษฎี อ่างหลักเกณฑ์โน่นนี้ กว่าจะเข้าหาจุดได้ หรือว่าถ้าเรารู้ว่าข้าราชการเงินเดือนไม่ พอกิน จะไต่ยีนเสียงบ่นพิมพ์ทุกทศกา แล้วมีอะไรเกิดขึ้น เห็นจะไม่ต้องพูดต่อละครับ เช่นนี้เป็นต้น”

ผู้ฟัง “พูดไปพูดไป ชกจะเข้าตัว”

ป. “อย่าไปกิดยั้งงั้นชิครับ เดียวประชุมกันไม่ได้ กิดเสียว่าเป็นปัญหาในการบริหาร ราชการก็แล้วกัน ผมสังเกตดูคุณ ว. ก็ระวังปากระวังคำ และสงวนท่าทีอยู่มาก แหม มันเจ็บใจจริง ๆ มีปากก็เหมือนมีอะไรก็ไม่รู้ พูดไม่ออก เอ้! มันก็เรื่องอิทธิพลของ วัฒนธรรมของเราเองอีกนั่นแหละ”

ว. “ใจเย็น ๆ ครับ ผมขอเสนอประการที่ 4 ละครับ อย่าหาว่าตัดเสรีภาพหรือตัด ประเด็นเลยนะครับ ในประการที่ 4 นี้ เราพิจารณากันมาเล็กน้อยแล้วในตอน พิจารณาความหมายของคำว่าวัฒนธรรม ว่าวัฒนธรรมนี้เปลี่ยนแปลงได้ โดยมุ่ง ความเจริญก้าวหน้าวัฒนาถาวร ฉะนั้นประโยชน์ในประการที่ 4 ที่เราจะได้ในเรื่องนี้ ก็ได้แก่การที่เราจะได้ใช้ความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมของเราเองนี้ให้เป็นประโยชน์แก่ การแก้ไขปรับปรุงงานหรือสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น”

ผู้ฟัง “ขอยกตัวอย่างหน่อยครับ”

- ว. “ตัวอย่างหรือครับ เราพิจารณากันมาค่อนข้างแล้ว เช่นการบริหารงานพัฒนา การเศรษฐกิจนั้นหนึ่งละ และผมใครขอให้ตัวอย่างว่าวัฒนธรรมของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น ทำให้ทางราชการจำเป็นต้องหาทางแก้ไขปรับปรุงงานและการปฏิบัติราชการตามไปด้วย เพื่อให้ราชการสามารถช่วยสังคม สนองตอบตามความต้องการของสังคมได้ดียิ่งขึ้น คุณไม่เคยคิดเลยหรือว่า ทำไมเมืองไทยเราจึงต้องมีกรมประชาสงเคราะห์ และทำไมจึงจะมีกรมประกันสังคมชั้นอีก”
- ผู้ฟัง “จริง ตัวอย่างของเขาแจ่มจริง พอบอกชื่อกรมประกันสังคม ก็นึกออกทีเดียว เอ! ยังมีอีกเยอะแยะนะ เช่น ที่พูดกันหนาหูเรื่อง family planning ก็นับเนื่องในกรณีนี้เหมือนกัน”
- ว. “ใช่ครับ ยังมีอีกมากมาย ผมเชื่อว่า พอท่านผู้ฟังได้หลักแล้ว ก็หาทางใช้หลักหรือดึงเอาประสิทธิภาพมายืนยันหลักของเราได้เยอะแยะ ผมเชื่ออย่างนั้นครับ”
- ป. “ผมขอชม ชมจริง ๆ ครับว่า การอภิปรายของเราเป็นแบบผู้ใหญ่แล้วจริง ๆ ช่วย stimulate thinking จนง่วงไม่ลง”
- ว. “ขอบคุณมากครับ ผมเห็นจะขอยุติไว้เพียง 4 ประการนี้แหละครับ และเห็นจะต้องขอยุติการประชุม แต่เรามีแบบธรรมเนียมของเราว่า ก่อนเลิกประชุมต้องมีการสรุปเรื่องทีอภิปรายเสียก่อน ผมขอผู้อาสาสมัครหนึ่งคนในกรณีนี้ครับ ใครจะอาสาไปרכזมือแล้วกรุณาบอกชื่อแนะนำตัวเองให้ที่ประชุมทราบด้วยครับ”
(มีผู้ฟังคนหนึ่งยกมือและยืนขึ้น พร้อมกับกล่าวว่า) “ผม-- ประศาสน์ สยามรัฐสีมา ขออาสาเป็นผู้สรุปครับ”
- ว. “ขอบพระคุณมาก ผมดีใจจริงที่เห็นพวกเราสงใจ โดยเฉพาะคุณประศาสน์นั้นเห็นจกเอาจกเอา”
- ป. “จะจบกันละหรือครับ กำลังสนุกทีเดียว ผมเห็นว่า วันนี้เรามีท่านผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมอภิปรายกับเรา 2 ท่าน ผมใครขอเสนอว่า ควรถามท่านทั้งสองก่อนว่าท่านจะมีอะไรต่อเติมหรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมประการใดอีกบ้าง”
- ว. “จริงครับ ขอโทษ ผมเผลาไป ผมคิดว่า เห็นจะไม่ต้องขอความเห็นที่ประชุมละนะครับ เป็นอันว่า ขอเชิญคุณสังคมและคุณวิทยาได้เลยครับ ถ้ามีอะไรอีกก็เชิญได้เลย”

สังคม “ขอบพระคุณมากครับที่ให้เกียรติ ผมใคร่ขอต่อเติมอีกเล็กน้อยเท่านั้นพอเป็นข้อสังเกตและเพื่อประโยชน์แก่การที่ท่านทั้งหลายจะได้ติดตามศึกษาต่อไปเรื่องนั้น คือ วัฒนธรรมย่อยซึ่งเรียกกันในภาษาอังกฤษว่า *subculture* คือ วัฒนธรรมย่อย ซึ่งมีแตกต่างจากวัฒนธรรมอันเป็นส่วนรวมของชาติอยู่บ้างโดยเหตุที่ว่า มีเชื้อชาติภาษา หรือศาสนาต่างกันซึ่งจะมีผลต่อการบริหารงานมาก ขอให้ดูการปกครอง 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นตัวอย่าง บางท่านเรียกวัฒนธรรมย่อยเป็นภาษาอังกฤษว่า *microcosmic culture* ของวัฒนธรรมอันเป็นส่วนรวมของชาติ แบ่งออกไปได้อีกหลายรูปหลายแบบ ตัวอย่างที่ดีที่ใคร่ขอเสนออีกสัก 1 ข้อก็คือ ในวงราชการและส่วนราชการต่าง ๆ นั้น ถ้าเราพิจารณาในส่วนรวมของชาติเราก็จะเห็นได้ชัดว่า วัฒนธรรมและสังคมนั้นเป็นส่วนรวมของชาติในฐานะที่เราเป็นคนไทยและสังคมไทยนั้นก็มีอยู่ แต่เราก็มีวัฒนธรรมและสังคมย่อยหรือ *microcosmic culture* ที่เป็นของทางราชการในรูปของกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ เป็นอีกส่วนหนึ่งซ่อนอยู่ในสังคมใหญ่ซึ่ง *microcosmic culture* ในรูปของราชการนี้มีระเบียบแบบแผนวิธีปฏิบัติตามแบบของทางราชการ ความแตกต่างกัน ระหว่างวัฒนธรรมของสังคมนั้นเป็นส่วนรวมของชาติกับ *microcosmic culture* ในรูปของวงการบริหารราชการเช่นนี้จะช่วยให้เราเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมได้ดียิ่งขึ้น เรื่องนี้จะอธิบายรายละเอียดก็จะเสียเวลาอีกมาก ผมขอแนะนำขอให้หาโอกาสศึกษาเพิ่มเติมดูเอาเองเถอะครับ หรือจะจัดให้เป็นหัวข้ออภิปรายวันหลัง ผมก็ยินดีช่วยครับ”

ว. “ขอบคุณมากครับ วันนี้เห็นจะไม่มีเวลาเสียแล้ว ผมขอเชิญคุณวิทยาอีกคนครับ”

วิทยา “ขอบคุณครับ ความจริงคุณสังคมก็เพิ่มเนื้อหาสำคัญไว้อย่างหนึ่งแล้ว ผมใคร่ขอเสนออีก 2 ข้อครับ ในประการแรก เมื่อเราพิจารณาศึกษาเรื่องวัฒนธรรมและ

สังคม โปรดอย่าลืมระบบคุณค่านิยมทางสังคมหรือที่ฝรั่งเรียกว่า social values ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเกิดระบบคุณค่านิยมในทางราชการและการปฏิบัติราชการอยู่มาก เรื่องนี้เราพูดกันมานานพอสมควรในตอนต้น ๆ ของการประชุม เฉพาะอย่างยิ่งในตอนที่เกี่ยวข้องกับ nonmaterial culture แต่เราไม่ได้เน้นเอาไว้ผมเกรงว่าจะมองข้ามความสำคัญไปเสีย แต่ข้อที่ผมใคร่ขอเน้นในตอนสุดท้ายนี้เป็นพิเศษเป็น หลักสูตรวิชามนุษยวิทยาประยุกต์ หรือ applied anthropology ที่เรียกว่า ทฤษฎีว่าด้วยอาการกริยากระทำต่อกัน หรือ interaction theory ซึ่งมีข้อควรติดตามศึกษาในประการสำคัญ 4 ประการคือ หนึ่ง การปฏิบัติต่อกันระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา สอง ระหว่างเจ้าหน้าที่ในสายงานหลักหรือ line กับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานช่วยหรือ staff สาม ระหว่างผู้ที่ทำงานอยู่ในส่วนราชการกับบรรดาข้าราชการต่าง ๆ และสี่ ระหว่างผู้ที่ทำงานอยู่ในส่วนราชการกับเรื่องต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับข้าราชการหรือทางราชการ ความจริงเรื่องนี้เราก็ได้อภิปรายกันมาบ้างแล้วในตอนต้น ๆ เหมือนกัน ผมขอเน้นว่าการติดตามศึกษาค้นหาความจริงในเรื่องนี้ จะช่วยให้เราทราบเรื่องราวต่าง ๆ ในการบริหารงานได้ดียิ่งขึ้น เช่น การใช้ภาวะผู้นำ ความคิดริเริ่มจากเบื้องบนหรือขึ้นมาจากลูกน้อง แม้กระทั่งการที่จะพิจารณาว่า งานใดเหมาะสมกับคนทำงานคนใดในองค์การนั้น ทั้งนี้จะเป็นการช่วยการกำหนดวางตัวคนหรือการใช้คนให้เหมาะสมกับงานได้ดียิ่งขึ้น ผมขอแถมพาท่านนี้ละครับ”

- ว. “ขอบคุณมากครับ ที่นี้เห็นจะสรุปได้แล้วนะครับ ขอเชิญคุณประศาสน์ได้แล้วครับ”

ประศาสน์ “ผมขอสรุปว่า วันนี้ส่วนใหญ่เป็นการพิจารณาอภิปรายเกี่ยวกับวัฒนธรรมซึ่งมีผลต่อการบริหารงานหรือการบริหารราชการเป็นประการสำคัญ ซึ่งมีประเด็นหรือหัวข้อที่พิจารณาดังที่ท่านทั้งหลายทราบดีแล้วจากระเบียบวาระการประชุม อย่าง

ไรก็ดี เราเริ่มด้วยการพิจารณาความหมายของคำว่าวัฒนธรรม ซึ่งมีความหมายกว้างมาก ผมจะไม่กล่าวซ้ำในแง่คำจำกัดความละครับ เพราะเห็นท่านทั้งหลายต่างก็จึกเอาไว้แล้ว แต่ผมขอสรุปให้เห็นว่า การเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมช่วยให้เราทราบวิธีการจัดระเบียบงานและการทำงานได้มากมายลึกซึ้ง กล่าวโดยทั่วไปเราจะเห็นว่า คนที่ทำงานหรือข้าราชการและวงการบริหารของทางราชการก็คือ ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและสังคมอันเป็นส่วนรวมของชาตินั่นเอง หากได้มีความอิสระปลอดพ้นจากคุณค่านิยมทางสังคมจากส่วนรวมไปไม่ได้ไม่

เราพิจารณาคำว่าวัฒนธรรมโดยจำแนกออกเป็น 2 ประเภทอย่างกว้าง ๆ คือ *material* และ *nonmaterial culture* ขอใช้เป็นภาษาอังกฤษน้อยนระครับ วิชาการซึกแก้กล้า

ในส่วนที่เกี่ยวกับ *material culture* นี้ เราพิจารณาองค์ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมประเภทนี้ โดยจำแนกกว้าง ๆ ออกเป็น 2 ประเภท คือ หนึ่ง *ecological* เกี่ยวกับคนและพื้นที่ประการหนึ่ง และ *technological* อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิทยาการ เทคนิค เครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อความก้าวหน้าของมนุษยชาติ อีกประการหนึ่ง

สำหรับ *nonmaterial culture* นี้ ก็มีผลกระทบถึงกระทรวงทบวงกรม และการจัดระเบียบบริหารราชการอย่างมากมาย เช่น พิธีกรรม ระเบียบ และการใช้ภาษาพิเศษต่าง

นอกจากนี้ เรายังได้พิจารณาประโยชน์ที่จะใช้ความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมนี้ให้เป็นประโยชน์แก่การศึกษาวิชาการบริหารได้หลายอย่างหลายประการ เช่น ช่วยให้เข้าใจรูปลักษณะการบริหารงานที่ขึ้น ช่วยพยากรณ์พฤติกรรมที่ข้าราชการจะประพฤติปฏิบัติ ช่วยเป็นเครื่องมือทดแทนความรู้ในตำน ประสพการณ์ เป็นการเสริมความรู้ในทางทฤษฎีได้มาก และความรู้ในเรื่องนี้ยังช่วยให้มีการแก้ไข

ปรับปรุงงานให้ก้าวหน้าคล้ายตามวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปหรือเรียกเป็นภาษาฝรั่งว่า **cultural change** ได้อีกด้วย

ในตอนสุดท้ายของการประชุม วิทยากรทั้งสองท่าน แต่ละท่านได้ช่วยชี้ช่องถึงหัวข้อที่ควรจะต้องติดตามศึกษาต่อไปในประการสำคัญ ๆ อีก 2-3 หัวข้อ คือ เรื่องคุณค่านิยมทางสังคม (**social values**) เรื่องวัฒนธรรมย่อย (**subculture**) และเรื่องทฤษฎีว่าด้วยอาการกริยากระทำต่อกัน (**interaction theory**)

ผมกล่าวได้ว่า การประชุมอภิปรายในวันนี้หนักเป็นพิเศษ ถึงกับต้องเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะสาขาวิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยามาช่วย ผมในนามของผู้ฟังขอขอบคุณ คุณ ว. คุณสังคม และคุณวิทยาไว้ ณ ที่นี้ด้วย”

(ที่ประชุมปรบมือกราวและน่านเป็นพิเศษ)

- ว. “ขอบพระคุณมากครับ ผมขอเวลาอีกนิดเดียวโดยขอชี้ให้เห็นว่า เมื่อจบการอภิปรายในวันนี้แล้ว ทุกท่านคงจะเห็นพ้องกับผมว่า การศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามระเบียบวิธี **socio-cultural** และ **behavioral approach** อย่างที่เราพิจารณากันบ้างแล้วในวันนี้ จำเป็นต้องอาศัยหลักวิชาในสาขาอื่นๆ อย่างไบบ้าง แต่นั่นแหละครับ เรามีเวลาจำกัดเราจึงต้องพิจารณาเฉพาะเรื่องใหญ่ ๆ เท่านั้น และมีได้พิจารณาลึกซึ้งลงไปในระยะละเอียดมากนัก ผมใคร่ขอเรียนว่าการใช้หลักวิชาศึกษาในลักษณะ **behavioral approach** นี้ปรากฏว่า ในปัจจุบันนี้มีสาขาวิชาใหม่กำลังก่อร่างก้าวหน้าขึ้นมากับวิชารัฐประศาสนศาสตร์ และช่วยส่งเสริมการศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์อย่างสำคัญ แต่เมืองไทยเรายังไม่ได้จัดเป็นสาขาวิชาจริงจังอย่างใดนัก ฝรั่งเรียกสาขานี้ว่า **behavioral science** อาจจะแปลได้ว่า ศาสตร์เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ หรือพฤติกรรมศาสตร์

ในที่สุดนี้ ผมขอขอบคุณ คุณสังคมและคุณวิทยาที่ช่วยให้การอภิปราย
เผยแพร่วิชาการเป็นประโยชน์อย่างเห็นจริงเห็นจังขึ้น และขอขอบคุณท่านผู้ฟังที่
กรุณาให้ความสนใจในวันนี้เป็นพิเศษ แม้จะหนักและเข้าใจยากอยู่มาก ก็รู้สึก
ไม่มีผู้ใดอุทธรณ์ จนผมเองต้องขอให้พัก 15 นาที และท่านที่จะลืมมิได้อีกท่าน
หนึ่งก็คือคุณประศาสน์ ที่ช่วยสรุปเรื่องได้เนื้อหาและช่วยชี้ให้เห็นปมสำคัญได้อย่าง
ยอดเยี่ยม ขอขอบคุณมากครับ ผมขอปิดประชุม”

(คุณ ว. คุณสังคม และคุณวิทยา ลุกขึ้นยืนพร้อมกันและยกมือไหว้เป็น
การแสดงความเคารพที่ประชุม พร้อมกันนั้น ที่ประชุมก็ปรบมือให้เกียรติอย่าง
กึกก้อง)

(ในขณะที่เดินออกจากห้องประชุม มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มผู้ฟังว่า)
“ซักจะมันดีขึ้นทุกที เห็นใจคุณ ว. คุณสังคม และคุณวิทยามากว่าการยกตัวอย่าง
ประกอบการพิจารณานี้น่าจะจริงนะ คนตั้งเป็นร้อย ๆ เช่นนี้ ยกตัวอย่างดีไม่ดี
เที่ยวควรวนหน้าก็ไม่ได้ประชุม”

หมายเหตุ ปัญหาที่ตอบไม่ได้และถือเป็น taboos คือปัญหาเช่นว่า ห้องประชุม
สำหรับการประชุมในครั้งนี้อยู่ที่ไหน คุณสังคมและคุณวิทยาอยู่ที่ไหน มีนาม
สกุลว่าอย่างไร และดำรงตำแหน่งหน้าที่อะไร ถ้าถามไปแล้วตอบมากก็เป็น
taboos อีกเหมือนกัน เพราะโกหก ต้องโกหกแน่!

บ.ก.